

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ЕКОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНІ»
Кафедра соціальної медицини та гуманітарних дисциплін

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

“Соціальна медицина, громадське здоров’я”
Модуль «Громадське здоров’я»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Другий(магістерський) рівень

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Магістр

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 22 Охорона здоров’я

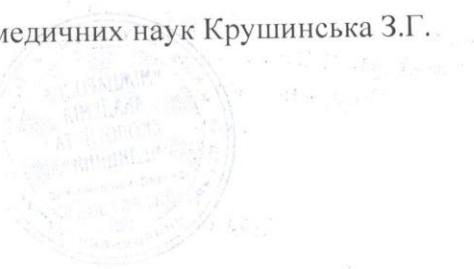
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 222 Медицина

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри соціальної медицини
та гуманітарних дисциплін
Протокол № 1 від « 31 » серпня 2022 р.

Київ 2022

Робоча програма з **Соціальної медицини, громадського здоров'я** для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти з спеціальності 222 Медицина.

Розробник: кандидат медичних наук Крушинська З.Г.

Погоджено

Перший проректор

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Олександр Сорока".

(підпись)

Олександра СОРОКА

(ініціали та прізвище)

ВСТУП

Програма з навчальної дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я» складена у відповідності з освітньо-професійною програмою для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня спеціальності 222 «Медицина», галузі знань 22 «Охорона здоров'я», Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII (ст. 13, п. 7), Положення «Про організацію освітнього процесу в ПВНЗ «Міжнародна академія екології та медицини», методичних рекомендацій, затверджених Центральним методичним кабінетом вищої медичної освіти МОЗ України щодо розробки програм навчальних дисциплін відповідно до галузевих стандартів вищої освіти. Дисципліна «Соціальна медицина, громадське здоров'я» належить до розділу Загальної підготовки навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти другого освітнього (магістерського) рівня.

Навчальна дисципліна «Соціальна медицина, громадське здоров'я» передбачає опанування: біостатистики, що передбачає визначення та аналіз основних біостатистичних показників та критеріїв на принципах доказової медицини;

статистики здоров'я населення на основі аналізу комплексу медичних показників (демографічних, захворюваності, інвалідності, фізичного розвитку);

організації охорони здоров'я, тобто діяльності системи щодо забезпечення збереження, зміцнення, та відновлення здоров'я населення, у тому числі організації медичної допомоги та системи громадського здоров'я;

економічних основ системи медичного обслуговування населення на основі вивчення організаційно-правових зasad діяльності закладів охорони здоров'я в ринкових умовах, економічного аналізу та методів оцінки фінансово-господарської діяльності в сфері охорони здоров'я.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки (спеціальність), освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»		
Модулів – 2	Спеціальність: 222 «Медицина»,	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		6-й Семестр	
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	XI-й	XII-й
		Лекції	
		10 годин	10 годин
		Практичні заняття	
		30 годин	30 годин
		Самостійна (індивідуальна) робота	
		50 години	50 години
	Вид контролю		диференційний залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасні принципи доказової медицини, теоретичні та методичні основи біостатистики, закономірності здоров'я населення, система охорони здоров'я, її організація та економіка.

Міждисциплінарні зв'язки.

«Соціальна медицина, громадське здоров'я» як навчальна дисципліна:

ґрунтуються на вивченні студентами навчальних дисциплін: історії медицини, інформатики, етики, гігієни та екології, епідеміології, соціології та медичної соціології, основ економічних теорій;

закладає основи вивчення організації лікувально-діагностичного процесу, а також оцінки його обсягу та якості при вивченні клінічних дисциплін;

забезпечує вивчення правових і організаційних зasad галузі охорони здоров'я;

сприяє формуванню профілактичного напряму діяльності майбутніх лікарів з урахуванням можливого впливу на здоров'я населення чинників різного походження, оцінки ризику при розробці комплексних медико-соціальних заходів у взаємодії з системою громадського здоров'я;

сприяє формуванню економічного світогляду та основних компетентнісних характеристик щодо методології економічного аналізу діяльності медичних закладів в сучасних умовах.

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ТА ЗАВДАНЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я» є оволодіння необхідними знаннями, навичками і набуття компетентностей щодо дослідження, аналізу та оцінки показників здоров'я населення, організації, ресурсного забезпечення та діяльності системи охорони здоров'я, розробки з позицій доказової медицини рекомендацій з попередження і усунення шкідливого впливу чинників на здоров'я та з удосконалення організації медичної допомоги населенню і системи громадського здоров'я.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я» є:

- засвоєння теоретичних основ біостатистики;
- опанування сучасних принципів доказової медицини;
- ознайомлення з методиками визначення та аналізу основних біостатистичних показників та критеріїв;
- засвоєння методичних та теоретичних основ формування статистичних сукупностей для їх подальшого адекватного аналізу;
- засвоєння методів визначення, аналізу та оцінки основних показників популяційного здоров'я за окремими критеріями та у взаємозв'язку з чинниками, що на нього впливають;
- засвоєння закономірностей і особливостей формування популяційного здоров'я;
- засвоєння принципів розробки заходів задля збереження і зміцнення здоров'я населення та окремих його контингентів;
- засвоєння теоретичних основ та правових зasad системи охорони здоров'я, її функцій та стратегічних напрямів розвитку;
- засвоєння засад, напрямів, завдань системи громадського здоров'я;
- засвоєння основ організації медичної допомоги, принципів оцінки організації та якості надання різних видів медичної допомоги населенню в умовах реформування галузі охорони здоров'я;
- формування знань з питання експертизи втрати працездатності, її видів, порядку організації та дій медичних працівників щодо конкретних ситуацій експертизи втрати працездатності;
- засвоєння принципів розробки управлінських рішень, спрямованих на вдосконалення діяльності закладів охорони здоров'я;
- опанування основ економічного аналізу діяльності медичного закладу;
- засвоєння принципів аналізу та оцінки фінансово-економічних показників господарської діяльності медичних закладів з метою раціонального використання наявних ресурсів;
- формування знань з питань цінової політики, стратегічного та тактичного планування економічного розвитку медичного закладу;
- ознайомлення з розробкою бізнес-плану підприємницької діяльності в системі охорони здоров'я.

1.3. Комpetентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна:

1.3.1. Інтегральна компетентність – здатність вирішувати типові і складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

1.3.2. Загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;
 - знання та розуміння предметної області та розуміння професії;
 - здатність до здійснення саморегуляції та ведення здорового способу життя, здатність до адаптації та дій в новій ситуації;
 - здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії;
 - навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
 - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим;
 - здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
 - визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків;
 - здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- 1.3.3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:**
- здатність до оцінювання основних показників здоров'я населення;

здатність до оцінювання впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я, їх тенденцій у розрізі різних груп населення, визначення ризику;

здатність виявляти прояви нерівності щодо здоров'я, спричинені соціальними детермінантами, та розробляти відповідні заходи для їх скорочення;

здатність застосовувати основні поняття та концепції доказової медицини і біостатистики при плануванні, проведенні та інтерпретації результатів досліджень;

здатність до організації надання та інтеграції медичної допомоги населенню;

здатність до забезпечення контролю за якістю наданих послуг охорони здоров'я на належному рівні;

здатність до планування та проведення заходів профілактики хвороб серед населення, у тому числі у співпраці з фахівцями громадського здоров'я;

здатність до розробки та впровадження систем моніторингу і оцінки ефективності інтервенцій профілактичних та діагностичних або скринінгових програм;

здатність до проведення аналізу діяльності системи охорони здоров'я, закладів, підрозділів чи фахівців охорони здоров'я;

здатність до проведення експертизи працездатності;

здатність до обробки державної, соціальної та медичної інформації.

здатність до здійснення адвокації, комунікації та соціальної мобілізації у сфері громадського здоров'я з використанням різних каналів та технік комунікації;

здатність визначати пріоритети у сфері охорони здоров'я, проводити оцінку потреб, розробляти та впроваджувати, засновані на доказах стратегії та пропонувати науково обґрунтовані заходи.

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
1	2	3	4	5	6
1.	Проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення	Знання методів епідеміологічних (описових, аналітичних) та медико-статистичних досліджень. Знання вимог до діагностичних тестів, що можуть бути застосовані для скринінгових досліджень. Знання показників ризику та методик їх розрахунку	Володіти стандартними методиками описових, аналітичних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень. Вміти розраховувати та оцінювати показники індивідуального та популяційного здоров'я, в динаміці та при співставленні з середньо статичними даними.	Здатність формулювати висновки щодо стану здоров'я населення на підставі даних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень. Здатність взаємодіяти з фахівцями інформаційно-аналітичних підрозділів щодо отримання даних про стан здоров'я населення.	Відповідальність за обґрунтованість висновків щодо стану здоров'я населення
2..	Обробка медичної інформації.	Знання стандартних процедур, включаючи сучасні комп'ютерні інформаційні технології, щодо обробки медичної інформації.	Вміти визначати джерело знаходження потрібної інформації; уміння проводити статистичну обробку матеріалу та аналіз отриманої інформації.	Здатність сформувати висновки на підставі аналізу та статистичної обробки отриманої інформації.	Відповідальність за якісну та своєчасну обробку та аналізу статистичної інформації.
3.	Оцінка впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я.	Знання соціально-економічних та біологічних детермінант, які впливають на здоров'я населення	Вміти оцінювати зв'язок та вплив соціально-економічних та біологічних чинників на здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції здоров'я.	Здатність формулювати висновки щодо впливу соціально-економічних та біологічних чинників на здоров'я населення.	Відповідальність за обґрунтованість оцінок факторів ризику на здоров'я населення.
4.	Проведення заходів щодо організації та інтеграції надання медичної допомоги.	Знання про систему охорони здоров'я. Знання про види медичної допомоги та основні типи закладів	Вміти організовувати власну роботу та роботу в команді з молодшим персоналом або в	Здатність взаємодіяти, в тому числі, інформаційно з колегами.	Відповідальність за обґрунтованість висновків щодо поліпшення організації,

		охорони здоров'я.	міждисциплінарній команді; визначати раціональний медичний маршрут пацієнта.		маршрутизації та забезпечення інтеграції медичної допомоги.
5.	Проведення заходів щодо забезпечення якості та безпеки медичної допомоги.	Знання основних характеристик якості медичної допомоги. Знання основних складових поліпшення якості медичної допомоги, вимог до стандартизації медичної	Вміти здійснювати контроль якості медичного обслуговування на підставі статистичних даних, експертного оцінювання та даних соціологічних досліджень, визначати фактори, що перешкоджають	Здатність отримувати необхідну інформацію з визначених джерел. Здатність інформувати відповідних посадових осіб для забезпечення умов щодо	Відповіальність за обґрунтованість управлінських рішень на рівні лікаря, закладу, підрозділу щодо поліпшення якості медичної допомоги.
6.	Проведення експертизи працездатності.	Базові знання про медико-соціальну експертизу. Знання основних нормативних документів, що регулюють встановлення виду, ступеню та тривалості непрацездатності. Знання основних видів тимчасової непрацездатності та порядку її проведення.	Вміти в змодельованій клініко-організаційній ситуації на підставі даних про захворювання та його перебіг визначити наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, вид, ступінь та тривалість непрацездатності. Вміти оформляти відповідні документи, що засвідчують тимчасову непрацездатність.	Здатність організувати взаємодію з керівником підрозділу, лікарсько-консультативною комісією (ЛКК), медико-соціальною експертною комісією (МСЕК) з питань експертизи працездатності.	Відповіальність за обґрунтованість рішень щодо медико-соціальної експертизи працездатності
7.	Проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я.	Знання основних показників, що характеризують діяльність основних типів закладів та підрозділів охорони здоров'я. Знання основних медико-організаційних чинників, що впливають на діяльність лікаря підрозділу, закладу охорони здоров'я.	Вміти розраховувати та оцінювати основні показники діяльності лікаря, підрозділу, закладу медичної допомоги. Вміти виявляти дефекти діяльності та причин їх формування. Вміти обґрунтовувати управлінські рішення щодо поліпшення діяльності лікаря та закладу охорони здоров'я.	Здатність отримувати інформацію з відповідних джерел щодо діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я.	Відповіальність за обґрунтованість рішень щодо поліпшення діяльності лікаря, закладу/підрозділу охорони здоров'я.
8.	Проведення профілактичних заходів.	Знання принципів і методів пропаганди здорового способу життя. Знання про стан здоров'я пацієнта і населення та принципів профілактики.	Вміти оцінити стан здоров'я пацієнтів та населення на ділянці обслуговування. Вміти організувати пропаганду здорового способу життя, первинну профілактику захворювань та травм серед населення.	На підставі результатів аналізу стану здоров'я населення, підготувати інформацію до місцевих органів управління та охорони здоров'я; щодо зміцнення здоров'я.	Нести відповіальність за своєчасне та якісне проведення заходів щодо оцінки стану здоров'я контингентів населення, заходів щодо оздоровлення та покращення здоров'я, адвокації здорового способу життя, первинної профілактики.
9.	Ведення медичної документації	Знання системи офіційного документообігу в професійній роботі лікаря, включаючи сучасні комп'ютерні	Вміти визначати джерело та місце знаходження потрібної інформації в залежності від її типу.	Здатність отримувати необхідну інформацію з визначеного джерела. Здатність сформувати	Відповіальність за повноту та якість аналізу інформації та висновків на підставі її аналізу.

		інформаційні технології.	Вміти обробляти інформацію та проводити аналіз отриманої інформації.	висновки на підставі аналізу отриманої інформації.

Результати навчання.

1. Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

отримання знань, навичок та набуття компетентностей з оцінки стану здоров'я населення та впливу на нього детермінант, оцінки ризику, а також розробки і впровадження профілактичних заходів, спрямованих на збереження, зміцнення здоров'я та соціального благополуччя населення;

отримання знань, навичок та набуття компетентностей з оцінки діяльності системи охорони здоров'я, закладів, підрозділів чи фахівців охорони здоров'я; виявлення та усунення негативних чинників впливу на їх роботу, а також розробки заходів з удосконалення організації та поліпшення діяльності фахівців та закладів охорони здоров'я.

2. Результати навчання для дисципліни.

У результаті вивчення дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я» студент повинен знати:

визначення соціальної медицини, громадського здоров'я як навчальної дисципліни та її ролі в системі організації охорони здоров'я;

теоретичні та методичні основи соціальної медицини та громадського здоров'я;

основні організаційні елементи статистичного дослідження;

методичні основи та критерії вибору основних адекватних методів аналізу для перевірки статистичних гіпотез;

теоретичні та методичні основи аналізу статистичних результатів, їх оцінки та описання з метою формування обґрутованих висновків;

особливості трактування поняття «здоров'я», показники популяційного здоров'я;

закономірності формування демографічної ситуації, її особливості в різних країнах;

складові медико-соціального значення захворюваності та методи її вивчення;

класифікацію факторів ризику, оцінку їх можливого впливу на здоров'я населення;

правові засади сучасної охорони здоров'я;

основні принципи та види медичної допомоги населенню, особливості медичного забезпечення різних контингентів міського та сільського населення (жінок, дітей, робітників підприємств, осіб літнього віку);

організацію та зміст роботи медичних закладів і лікарів основних спеціальностей (сімейних, дільничних терапевтів та педіатрів, акушерів-гінекологів, геріатрів, лікарів медицини невідкладних станів, гігієністів тощо);

принципи обов'язкового та добровільного медичного страхування;

особливості систем управління та складових частин процесу управління

основні стратегічні та тактичні плани економічного розвитку медичного закладу;

визначення стратегії маркетингу, яка забезпечить максимальне задоволення потреб населення в медичній допомозі;

визначення цінової політики, спрямованої на реалізацію стратегічних і оперативних завдань медичного закладу;

розробку бізнес-плану підприємницької діяльності в системі охорони здоров'я;

основні принципи визначення страхового внеску при добровільному медичному страхуванні;

принципи визначення оптимального методу оплати постачальників медичних послуг;

етапи проведення економічного аналізу діяльності медичних закладів та підприємств.

У результаті вивчення дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я» студент повинен знати:

аналізувати та оцінювати стан здоров'я населення;

аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій;

оцінювати вплив несприятливих чинників на стан здоров'я населення, (індивідуальне, сімейне, популяційне) в умовах медичного закладу за стандартними методиками, оцінювати ризик;

визначати пріоритети громадського здоров'я, проводити оцінку потреб, пропонувати науково обґрунтовані заходи та розробляти відповідні стратегії;

планувати заходи профілактики захворювань серед населення для запобігання поширеності захворювань;

здійснювати адвокацію, комунікацію, та соціальну мобілізацію у сфері громадського здоров'я з використанням різних каналів та технік комунікації;

аналізувати та оцінювати діяльність системи охорони здоров'я, її нормативно-правове, фінансове, кадрове забезпечення;

проводити статистичний, економічний та фінансово-господарський аналіз ефективності діяльності закладів охорони здоров'я;

розробляти та планувати управлінські рішення, спрямовані на вдосконалення діяльності закладів охорони здоров'я;

організовувати надання медичних послуг, забезпечувати контроль за якістю наданих послуг на належному рівні;

складати стратегічні та тактичні плани економічного розвитку медичного закладу;

складати бізнес-проекти у сфері охорони здоров'я;

формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб;

усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин, 9 кредитів ЕКТС. Дисципліна поділена на 4 модулі, вивчається на 3-му, 4-му та 6-му курсах. Модуль 2 «Громадське здоров'я» є одним з 4-х модулів дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я», на вивчення якого відводиться **90** годин, 3 кредити ЕКТС.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів та консультації.

Лекції охоплюють основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни, розкривають основні проблемні питання відповідних розділів дисципліни.

Практичні заняття передбачають детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни з викладачем і формування вміння та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань та вирішення ситуаційних задач.

Самостійна робота студентів передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом, а саме самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виносиється на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Консультації (індивідуальні або групові) проводяться з метою допомоги студентам розібратись та роз'яснити складні для самостійного осмислення питання, вирішити складні проблеми, які виникли при самостійному опрацюванні навчального матеріалу при підготовці до практичного заняття, підсумкового заняття або перед іспитом.

При вивченні дисципліни використовують адекватні методи навчання.

За джерелами знань використовують методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вирішення задачі. За характером логіки пізнання використовуються методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Конкретні цілі навчальної дисципліни:

знати визначення громадського здоров'я як науки та предмету викладання, її значення для практики охорони здоров'я; методи громадського здоров'я та можливості їх застосування при вивчення здоров'я населення та організації його медичного забезпечення;

знати показники популяційного здоров'я; класифікацію факторів ризику; визначення демографії, її складові частини; методи вивчення захворюваності, її види;
 пояснювати медико-соціальне значення захворюваності;
 засвоїти вплив основних чинників, які визначають рівень громадського здоров'я;
 ознайомитись зі змістом основних державних цільових програм стосовно соціально важливих захворювань;
 визначати та аналізувати показники природного руху населення та захворюваності: загальної, інфекційної, важливої неепідемічної, госпіталізованої.

Тема 1. Громадське здоров'я, функції та послуги.

Громадське здоров'я як наука та предмет викладання. Основні терміни та визначення, історія створення системи громадського здоров'я. Основні оперативні функції громадського здоров'я. Основні послуги громадського здоров'я. Сучасний розвиток системи громадського здоров'я в Україні і світі. Інфраструктура громадського здоров'я.

Тема 2. Епіднагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення.

Система епіднагляду за хворобами. Моніторинг захворюваності і поширеності хвороб. Реєстри інфекційних і неінфекційних захворювань. Моніторинг захворювань та показників здоров'я матерів і дітей, психічного здоров'я, соціального здоров'я. Реєстри екологічно обумовлених захворювань, професійно обумовлених захворювань. Епіднагляд за травмами. Діагностування здоров'я місцевих громад, виявлення прогалин, нерівностей в здоров'ї, потреб для планування дій.

Тема 3. Здоров'я населення: основні детермінанти.

Цільові підходи до визначення поняття «здоров'я»: загальний філософський, індивідуальний теоретичний, індивідуальний практичний, популяційний. Здоров'я населення як умовне статистичне поняття. Методи вивчення здоров'я. Показники здоров'я населення: демографічні (народжуваність, смертність, середня очікувана тривалість життя); фізичного розвитку; захворюваності; інвалідності. Провідні групи чинників, що впливають на здоров'я населення: рівень і спосіб життя людей, стан навколошнього середовища, біологічні чинники, доступність і якість медичної допомоги. Особливості здоров'я різних статевовікових, професійних груп населення. Стратегії громадського здоров'я щодо збереження здоров'я.

Тема 4. Медико-соціальні проблеми демографічних процесів.

Демографія як наука. Джерела інформації. Динаміка чисельності та складу населення в різних регіонах світу, країнах і в Україні. Статевий та віковий склад населення. Природний рух населення. Народжуваність, показники та чинники, що впливають на народжуваність. Сучасні тенденції та регіональні особливості народжуваності в Україні та світі. Загальна смертність, її провідні причини в різних регіонах, окремих країнах і в Україні, статевовікові та територіальні особливості. Смертність немовлят (малюкова смертність). Значення показника для оцінки стану здоров'я населення, рівня соціально-економічного благополуччя та розвитку суспільства. Провідні причини смертності немовлят. Середня очікувана тривалість життя, визначення поняття. Методика визначення показника, його динаміка в різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні.

Тема 5. Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації.

Документи, які використовуються для вивчення природного руху населення. Порядок реєстрації народжень в Україні. Сутність понять «живонародження», «мертвонародження», «смерть плода». Методика визначення та оцінка загального та спеціального показників народжуваності. Загальна смертність. Порядок реєстрації випадків смерті в Україні. Методика вивчення смертності, визначення загального та спеціальних показників, їх значення та оцінка. Структура причин смертності. Природний приріст населення. Зміни чисельності населення. Механічний та природний рух населення. Депопуляція. Аналіз регіональних особливостей та динаміки демографічних показників. Оцінка демографічної ситуації.

Тема 6. Аналіз складу населення за віком, статтю, місцем проживання.

Значення вивчення вікового складу населення. Тип вікової структури населення (прогресивний, регресивний, стаціонарний) та його зміни. «Вікова піраміда». Статева диспропорція: причини та наслідки. Урбанізація населення як соціально-економічна проблема.

Тема 7. Старіння населення. Аналіз показників СОТЖ та демографічного навантаження.

Проблеми, пов'язані з постарінням населення. Середня очікувана тривалість життя населення, в т.ч. чоловіків і жінок в Україні і світі, її динаміка. Показник демографічного навантаження. Трудовий потенціал країни.

Тема 8. Життя як цінність. Ставлення до смерті та помирання як моральна проблема.

Формування ставлення до життя як до людської цінності. Психологічна та духовна підтримка у прагненні до життя, визначення смерті як природного процесу в старості чи при хворобі. Забезпечення достойного завершення земного життя. Морально-етичні аспекти відношення до природної смерті та евтаназії.

Тема 9. Методика вивчення та оцінка показників малюкової смертності.

Порядок реєстрації смертності немовлят (малюкової). Методика визначення показників загальної, неонатальної, ранньої неонатальної, пізньої неонатальної, постнеонатальної смертності немовлят. Оцінка співвідношення показників смертності немовлят та неонатальної смертності. Перинатальна смертність. Провідні причини малюкової смертності в різні вікові періоди першого року життя. Основні групи чинників, що впливають на формування рівнів малюкової смертності (біологічні, екологічні, медико-організаційні, спосіб життя).

Тема 10. Методика вивчення та оцінка чинників, що впливають на здоров'я населення.

Класифікація чинників ризику, які впливають на здоров'я. Методичні підходи до вивчення чинників, які визначають рівні здоров'я населення та його окремих контингентів. Особливості вивчення впливу чинників: соціально-економічних, соціально-біологічних, екологічних і природно-кліматичних, медико-організаційних. Застосування методів біостатистики (похідні та середні величини, метод стандартизації, кореляційно-регресійний аналіз, параметрична та непараметрична оцінка вірогідності результатів досліджень, бальна, рейтингова оцінка).

Тема 11. Захворюваність населення як медико-соціальна проблема.

Поняття про захворюваність, мета її вивчення, особливості в Україні та світі. Медико-соціальне значення захворюваності як провідної причини тимчасової та стійкої втрати працездатності, смертності. Вплив захворюваності на потреби населення в забезпеченні медичною допомогою, на здоров'я майбутніх поколінь. Економічні витрати, пов'язані з захворюваністю, в т.ч. з захворюваністю на соціально значущі та небезпечні хвороби. Методи вивчення захворюваності, можливості застосування окремих методів, їх переваги та недоліки. Чинники, що впливають на повноту даних про захворюваність в залежності від методів її вивчення. Міжнародна статистична класифікація хвороб, травм і причин смерті, принципи її побудови та значення. Види захворюваності, які вивчаються в Україні. Відмінності в показниках захворюваності міського та сільського населення, різних вікових і статевих груп. Інвалідність, як показник здоров'я населення, її медико-соціальне значення.

Тема 12. Методика вивчення та оцінка показників загальної захворюваності.

Вивчення захворюваності за даними звертань по медичну допомогу. Методика визначення показників первинної захворюваності та поширеності захворювань, їх оцінка. Динаміка показників загальної та первинної захворюваності, регіональні особливості.

Тема 13. Методика вивчення та оцінка показників захворюваності на найважливіші соціально значущі захворювання.

Хвороби системи кровообігу, онкологічні, нервово-психічні захворювання, цукровий діабет, туберкульоз, ВІЛ-інфекція/СНІД, травматизм, алкоголізм, наркоманії та токсикоманії як медико-соціальні проблеми. Провідні чинники, що впливають на поширеність захворювань. Динаміка основних показників. Травматизм, як медико-соціальна проблема, види травматизму, облік випадків, динаміка показників, вікові та статеві особливості в регіонах світу і в Україні.

Тема 14. Методика вивчення та оцінка показників захворюваності з тимчасовою втратою працездатності.

Листок непрацездатності як джерело інформації для вивчення захворюваності з тимчасовою втратою працездатності. Показники: число випадків та днів втрати працездатності на 100 працюючих, середня тривалість випадку. Поглиблена вивчення захворюваності робітників в залежності від стажу, професії, умов праці.

Тема 15. Методологічні основи дослідження тягаря хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я.

Визначення переліку хвороб, організація постійного моніторингу. Набір показників (DALE, HALE), що характеризують глобальний тягар хвороб: методика розрахунку та оцінка. Значення результатів дослідження тягаря хвороб для системи громадського здоров'я. Поліпшення здоров'я найменш соціально захищених верств населення. Заходи щодо зменшення захворюваності та смертності від найбільш поширених захворювань в Україні та Європі.

Тема 16. Медико-соціальні аспекти інвалідності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності.

Інвалідність як показник здоров'я населення. Порушення функцій організму, що призводять до інвалідності. Групи інвалідності. Причини інвалідності. Класи хвороб, що зумовлюють основні причини інвалідизації населення. Показники інвалідності: загальна інвалідність (контингенти інвалідів), первинна інвалідність (інвалідизація). Структура причин загальної та первинної інвалідності. Травматизм, як причина інвалідності дитячого та дорослого населення. Інвалідність серед дитячого та дорослого населення. Регіональні особливості та динаміка показників інвалідності.

Тема 17. Комплексна оцінка здоров'я населення.

Показники здоров'я населення. Основні джерела інформації при вивчені здоров'я населення. Критерії та групи здоров'я. Комплексна оцінка індивідуального здоров'я. Оцінка якості життя. Комплексна оцінка здоров'я населення. Інтегральні показники комплексної оцінки здоров'я населення: коефіцієнт життєстійкості населення; індекс людського розвитку. Показники системи оцінки здоров'я населення ВООЗ (Summary Measures of Population Health): показник очікуваної тривалості життя, відкоригований на інвалідність – DALE (disability-adjusted life expectancy); показник очікуваної тривалості життя, відкоригований на здоров'я – HALE (health-adjusted life expectancy).

Тема 18. Аналіз показників фізичного розвитку.

Характеристика фізичного розвитку як показника здоров'я населення. Визначення поняття «фізичний розвиток», його генетична та соціальна обумовленість. Біологічний розвиток та морфо-функціональний розвиток. Методи оцінки фізичного розвитку. Регіональні особливості та динаміка показників фізичного розвитку.

Тема 19. Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя.

Стратегічне керівництво: визначення, ключові положення. Типи стратегічного керівництва в інтересах здоров'я. Вектори розвитку. Загальнодержавний підхід. Принцип участі всього суспільства. Набір інструментів здійснення політики. Політична участь і лідерство. Стратегічне планування послуг громадського здоров'я, планування політики і моніторинг її здійснення.

Тема 20. Методологія аналізу причин соціальної нерівності щодо здоров'я та його охорони.

Перешкоди на шляху забезпечення необхідних умов для підтримки індивідуального здоров'я. Соціальна нерівність як причина нездовільного доступу до медичної допомоги та соціальної підтримки. Аналіз причин соціальної нерівності щодо здоров'я та його охорони. Шляхи поліпшення стану здоров'я усіх прошарків населення.

Тема 21. Екологічне громадське здоров'я. Забезпечення захисту здоров'я населення, у тому числі безпеки довкілля, праці, харчових продуктів тощо.

Екологічне громадське здоров'я. Складові життєвого середовища людей: природне середовище (довкілля), соціальне середовище (соціум) та техногенне середовище (побутове та виробниче). Основні джерела загроз для здоров'я індивідуума чи спільноти. Захист життєвого середовища людей. Створення «зони комфорту» для повноцінного життя. Значення міжсекторальної співпраці та міжнародного співробітництва для захисту життєвого середовища людей.

Тема 22. Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я. Біотероризм.

Глобальні загрози міжнародному здоров'ю в ХХІ столітті. Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я: наслідки зміни клімату, епідемії, масові враження хімічними речовинами, радіаційні катастрофи. Міжнародна безпека у сфері громадського здоров'я. Роль ВООЗ в організації сповіщення та швидкого реагування в надзвичайних ситуаціях. Концепція міжнародного здоров'я, актуальні проблеми міжнародного здоров'я на прикладі Європейського регіону. Біотероризм - глобальна загроза міжнародному здоров'ю. Біологічна зброя. Стратегія системи громадського здоров'я щодо скорочення ризиків використання біологічної зброї та негативних наслідків.

Тема 23. Стреси і конфлікти. Механізми захисту людей від дій стресу.

Стреси і конфлікти як причина неінфекційних захворювань. Психогігієна як основа профілактики.

Тема 24. Морально-етичні та правові аспекти втручань в охороні здоров'я.

Розвиток репродуктивної медицини. Штучне запліднення, сурогатне материнство, донація гамет: морально-етичні аспекти. Роль репродуктивної медицини у вирішенні проблеми низької народжуваності. Морально-етичні та правові аспекти трансплантації.

Тема 25. Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я.

Профілактика в системі громадського здоров'я: популяційна, групова, індивідуальна. Первина, вторинна та третинна профілактика. Промоція здоров'я, як профілактичний напрямок діяльності системи охорони здоров'я. Міжнародні програми щодо забезпечення профілактичної діяльності системи охорони здоров'я. Цільові профілактичні програми боротьби з найбільш соціально значущими захворюваннями: ішемічна хвороба серця, гіпертонічна хвороба, цукровий діабет, туберкульоз, злюкіні новоутворення. Роль міжсекторального співробітництва в підвищенні ефективності та дієвості профілактичних заходів.

Тема 26. Скринінгові програми раннього виявлення хвороб та чинників ризику.

Скринінг як профілактична технологія. Скринінгові програми раннього виявлення хвороб та чинників ризику, їх використання.

Тема 27. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики.

Інформування суспільства, осіб, які приймають рішення, політиків про існуючі і потенційні загрози для здоров'я, проблеми зі здоров'ям, потреби в профілактичних заходах. Мистецтво і техніка інформування, впливу та мотивування людей, закладів, аудиторій стосовно важливих питань детермінант здоров'я. Завдання та зміст роботи центрів громадського здоров'я, їх структурних підрозділів, взаємодія з іншими закладами охорони здоров'я. Розробка профілактичних стратегій щодо захисту і зміцнення здоров'я, зменшення негативного впливу детермінант на стан здоров'я населення. Профілактичні програми і стратегії профілактики захворювань.

Тема 28. Промоція здоров'я. Види, форми та методи.

Методи та засоби медико-гігієнічного навчання та виховання населення, їх особливості в різних закладах охорони здоров'я. Визначення понять «промоція здоров'я», «здоровий спосіб життя», «профілактика». Види профілактики. Значення формування здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я населення. Провідні чинники способу життя, які впливають на стан здоров'я населення. Напрями формування здорового способу життя. Розробка анкет для вивчення чинників, що впливають на стан здоров'я населення. Складання плану лекцій.

Тема 29. Комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я. Прес-релізи та зв'язок із засобами масової інформації.

Значення комунікації в питаннях збереження і зміцнення здоров'я. Форми комунікацій. Комунікаційні канали. Значення зв'язків із громадськістю та засобами масової інформації. Проблеми та можливі помилки. Прес-реліз в громадському здоров'ї – важлива форма донесення медичної інформації до широкого загалу: правила складання та використання.

Тема 30. Інформатизація громадського здоров'я. Медичні інформаційні системи в світі та в Україні.

Інформаційні технології в світовій системі охорони здоров'я. Медичні інформаційні системи: збереження інформації, швидкий доступ до інформації, взаємний обмін інформацією, проведення статистичного аналізу зведених даних, скорочення часу роботи персоналу та зменшення кількості помилок. Термінологічні стандарти та рубрифікатори. Комплексна автоматизація медичних закладів. Електронний документообіг. Електронна карта пацієнта.

Тема 31. Візуалізація й ефективне представлення даних про здоров'я. Поширення і використання результатів.

Ефективне представлення даних про здоров'я. Традиційні форми представлення даних у вигляді діаграм та таблиць. Візуалізація даних за допомогою сучасних технологій: інфографіка, анімація, інтеракція. Formи представлення: плакати, листівки, буклети, презентації, фільми

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва тем	Кількість годин			
		Л	ПР	CPC	усього
1.	Громадське здоров'я, функції та послуги	2	-	-	2
2.	Епіднагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення	-	2	2	4
3.	Здоров'я населення: основні детермінанти	2	-	-	2
4.	Медико-соціальні проблеми демографічних процесів	2	-	-	2
5.	Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації	-	2	2	4
6.	Аналіз складу населення за віком, статтю, місцем проживання	-	-	1	1
7.	Старіння населення. Аналіз показників СОТЖ та демографічного навантаження	-	-	1	1
8.	Життя як цінність. Ставлення до смерті та помиряння як моральна проблема	-	-	1	1
9.	Методика вивчення та оцінка показників малюкової смертності	-	2	2	4
10.	Методика вивчення та оцінка чинників, що впливають на здоров'я населення	-	2	2	4
11.	Захворюваність населення як медико-соціальна проблема	2	-	-	2
12.	Методика вивчення та оцінка показників загальної захворюваності	-	2	2	4
13.	Методика вивчення та оцінка показників захворюваності на найважливіші соціально значущі захворювання	-	2	2	4
14.	Методика вивчення та оцінка показників захворюваності з тимчасовою втратою працевздатності	-	-	1	1
15.	Методологічні основи дослідження тягаря хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я	-	2	2	4
16.	Медико-соціальні аспекти інвалідності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності	-	2	2	4
17.	Комплексна оцінка здоров'я населення	-	2	2	4
18.	Аналіз показників фізичного розвитку	-	-	1	1
19.	Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя	-	-	1	1
20.	Методологія аналізу причин соціальної нерівності щодо здоров'я та його охорони	-	2	2	4
21.	Екологічне громадське здоров'я. Забезпечення захисту здоров'я населення, у тому числі безпеки довкілля, праці, харчових продуктів тощо	-	-	1	1
22.	Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я. Біотероризм	-	-	1	1
23.	Стреси і конфлікти. Механізми захисту людей від дій стресу	-	-	1	1
24.	Моральні-етичні та правові аспекти втручань в охороні здоров'я	-	-	1	1
25.	Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я	2	-	-	2
26.	Скринінгові програми раннього виявлення хвороб та чинників ризику	-	-	1	1
27.	Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики	-	2	2	4
28.	Промоція здоров'я. Види, форми та методи	-	2	2	4
29.	Комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я. Прес-релізи та зв'язок із засобами масової інформації	-	2	2	4
30.	Інформатизація громадського здоров'я. Медичні інформаційні системи в світі та в Україні	-	-	1	1
31.	Візуалізація й ефективне представлення даних про здоров'я. Поширення і використання результатів	-	-	1	1
32.	Підсумковий модульний контроль	-	4	5	9
	Виконання CPC			6	6
	Всього годин	10	30	50	90

Примітка: Л-лекції, ПР - практичні заняття, CPC – самостійна робота студентів

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Громадське здоров'я, функції та послуги	2
2.	Здоров'я населення: основні детермінанти	2
3.	Медико-соціальні проблеми демографічних процесів.	2
4.	Захворюваність населення як медико-соціальна проблема	2
5.	Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я	2
Усього годин за модуль		10

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття не передбачені навчальним планом.

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Епіднагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення	2
2.	Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації	2
3.	Методика вивчення та оцінка показників малюкової смертності	2
4.	Методика вивчення та оцінка чинників, що впливають на здоров'я населення	2
5.	Методика вивчення та оцінка показників загальної захворюваності	2
6.	Методика вивчення та оцінка показників захворюваності на найважливіші соціально значущі захворювання	2
7.	Методологічні основи дослідження тягаря хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я	2
8.	Медико-соціальні аспекти інвалідності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності	2
9.	Комплексна оцінка здоров'я населення	2
10.	Методологія аналізу причин соціальної нерівності щодо здоров'я та його охорони	2
11.	Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики	2
12.	Промоція здоров'я. Види, форми та методи	2
13.	Комуникація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я. Прес-релізи та зв'язок із засобами масової інформації	2
14.	Підсумковий модульний контроль	4
Усього годин за модуль		30

8. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом.

9. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Аналіз складу населення за віком, статтю, місцем проживання	1
2.	Старіння населення. Аналіз показників СОТЖ та демографічного навантаження	1
3.	Життя як цінність. Ставлення до смерті та помирання як моральна проблема	1
4.	Методика вивчення та оцінка показників захворюваності з тимчасовою втратою працевдатності	1
5.	Аналіз показників фізичного розвитку	1
6.	Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя	1
7.	Екологічне громадське здоров'я. Забезпечення захисту здоров'я населення, у тому числі безпеки довкілля, праці, харчових продуктів тощо	1
8.	Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я. Біотероризм	1
9.	Стреси і конфлікти. Механізми захисту людей від дій стресу	1
10.	Моральні-етичні та правові аспекти втручань в охороні здоров'я	1
11.	Скрінінгові програми раннього виявлення хвороб та чинників ризику	1
12.	Інформатизація громадського здоров'я. Медичні інформаційні системи в світі та в Україні	1
13.	Візуалізація й ефективне представлення даних про здоров'я. Поширення і використання результатів	1
14.	Теоретична підготовка до практичних занять	26
14.1.	Епіднагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення	2
14.2.	Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації	2
14.3.	Методика вивчення та оцінка показників малюкової смертності	2
14.4.	Методика вивчення та оцінка чинників, що впливають на здоров'я населення	2
14.5.	Методика вивчення та оцінка показників загальної захворюваності	2
14.6.	Методика вивчення та оцінка показників захворюваності на найважливіші соціально значущі захворювання	2
14.7.	Методологічні основи дослідження тягаря хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я	2
14.8.	Медико-соціальні аспекти інвалідності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності	2
14.9.	Комплексна оцінка здоров'я населення	2
14.10.	Методологія аналізу причин соціальної нерівності щодо здоров'я та його охорони	2
14.11.	Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики	2
14.12.	Промоція здоров'я. Види, форми та методи	2
14.13.	Комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я. Прес-релізи та зв'язок із засобами масової інформації	2
Підсумковий модульний контроль		5
Виконання СРС		6
Усього годин за модуль		50

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні заняття не передбачені навчальним планом.

11. ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ

Набуття практичних навичок не передбачені навчальним планом.

12. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Материнська смертність як важливий показник здоров'я населення: основні причини та тенденції в Україні.
2. Сучасна характеристика інфекційної захворюваності населення України: основні тенденції та проблеми. ВІЛ і СНІД в Україні: сучасна ситуація, шляхи подолання проблем.
3. Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я. Біотероризм.
4. Аналіз динаміки захворюваності на туберкульоз населення в Україні: основні тенденції та проблеми.
5. Сучасна характеристика захворюваності населення України на хвороби системи кровообігу: причини та наслідки сучасних тенденцій.
6. Сучасна характеристика захворюваності населення України на злюкісні новоутворення: причини та наслідки сучасних тенденцій.
7. Вживання тютюну, алкоголю та наркотиків – соціальна та медична проблема суспільства: ситуація в Україні та шляхи її вирішення.
8. Аналіз динаміки захворюваності населення на цукровий діабет в Україні: основні тенденції та проблеми.
9. Аналіз динаміки показників травматизму в Україні та країнах світу. Особливості та види травматизація дитячого та дорослого населення.
10. Стан здоров'я населення, що постраждало внаслідок аварії на ЧАЕС – сучасні тенденції.
11. Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я.
12. Характеристика способу життя людини та його складових. Вплив способу життя, поведінкових чинників ризику на здоров'я населення України.
13. Характеристика стану довкілля та його складових. Вплив чинників довкілля на здоров'я населення України. Екологічне громадське здоров'я.
14. Промоція здоров'я. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики.
15. 7 квітня – Всесвітній день здоров'я: гасло поточного року, заходи, що проводяться на відзначення Всесвітнього дня здоров'я в світі та Україні.

Виконання самостійної роботи студентів передбачає підготовку презентації на дану тему з обов'язковим виступом (захистом роботи) на практичному занятті.

13. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- 1. Вербалальні** (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж).
- 2. Наочні** (спостереження, ілюстрація, демонстрація).
- 3. Практичні** (різні види вправляння, виконання графічних робіт, проведення експерименту, практики).

При проведенні навчального процесу також використовуються такі **методи навчання**: пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний, який передбачає пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами;

репродуктивний, в основу якого покладено виконання різного роду завдань за зразком; метод проблемного викладу, котрий полягає в тому, що викладач ставить проблему і сам її вирішує, демонструючи протиріччя, якими характеризується процес пізнання, при цьому завдання студентів полягає в контролюванні послідовності викладення матеріалу, суттєвості доказів, прогнозуванні наступних кроків викладача; цей метод реалізується шляхом навчання студентів на проблемних ситуаціях з метою успішної попередньої підготовки до майбутньої роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів;

частково-пошуковий або евристичний, спрямований на оволодіння окремими елементами пошукової діяльності, наприклад: викладач формулює проблему, студенти – гіпотезу;

дослідницький, сутність якого полягає у організації викладачем пошукової творчої діяльності студентів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань;

методи, що забезпечують сприймання і засвоєння знань студентами (лекції, самостійна робота, інструктаж, консультація);

методи застосування знань і набуття й закріплення умінь і навичок (практичні заняття, контрольні завдання);

методи перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок.

14. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Попередній (вхідний) контроль слугує засобом виявлення наявного рівня знань студентів для використання їх викладачем на практичному занятті як орієнтування у складності матеріалу. Проводиться з метою оцінки міцності знань та з метою визначення ступеня сприйняття нового навчального матеріалу.

Поточний контроль – контроль самостійної роботи студентів щодо вивчення навчальних матеріалів. Здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. На всіх практичних заняттях застосовується об'єктивний контроль теоретичної підготовки та засвоєння практичних навичок із метою перевірки підготовленості студента до заняття. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота студента щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи тощо.

Рубіжний (тематичний) контроль засвоєння розділу (підрозділу) відбувається по завершенню вивчення блоку відповідних тем шляхом тестування та/або усної співбесіди та/або виконання структурованих завдань. Тематичний контроль є показником якості вивчення тем розділів дисципліни та засвоєння студентами практичних навичок, а також пов'язаних із цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей студентів. Проводиться на спеціально відведеному – підсумковому – занятті.

Проміжний контроль полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі виконання ним певних видів робіт на практичних (семінарських) заняттях за певний період. Проводиться у формі семестрового заліку на останньому практичному (семінарському) занятті в семестрі.

Підсумковий контроль здійснює контролючу функцію, проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його завершених етапах. Проводиться у формі заліку, диференційованого заліку або іспиту з метою встановлення змісту знань студентів за обсягом, якістю та глибиною, а також вміннями застосувати їх у практичній діяльності. Під час підсумкового контролю враховуються результати складання здачі усіх видів навчальної роботи згідно із структурою робочої програми.

15. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Під час оцінювання засвоєннякої теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-х бальною (національною) шкалою оцінювання. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені програмою дисципліни. Студент повинен отримати оцінку зкої теми. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали. Підсумкова оцінка за поточну навчальну діяльність визнається як середнє арифметичне (сума оцінок за кожне заняття ділиться на кількість занять у семестрі) та переводиться у бали за таблицею 1.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до екзамену становить 120 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до екзамену становить 72 бали. Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-х бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми.

Таблиця 1

**Перерахунок середньої оцінки
за поточну діяльність у багатобальну шкалу**

4-бальна шкала	200- бальна шкала
5	200	4,47	179	3,94	158	3,42	137
4,97	199	4,45	178	3,92	157	3,4	136
4,95	198	4,42	177	3,89	156	3,37	135
4,92	197	4,4	176	3,87	155	3,35	134
4,9	196	4,37	175	3,84	154	3,32	133
4,87	195	4,35	174	3,82	153	3,3	132
4,85	194	4,32	173	3,79	152	3,27	131
4,82	193	4,3	172	3,77	151	3,25	130
4,8	192	4,27	171	3,74	150	3,22	129
4,77	191	4,24	170	3,72	149	3,2	128
4,75	190	4,22	169	3,7	148	3,17	127
4,72	189	4,19	168	3,67	147	3,15	126
4,7	188	4,17	167	3,65	146	3,12	125
4,67	187	4,14	166	3,62	145	3,1	124
4,65	186	4,12	165	3,6	144	3,07	123
4,62	185	4,09	164	3,57	143	3,05	122
4,6	184	4,07	163	3,55	142	3,02	121
4,57	183	4,04	162	3,52	141	3	120
4,55	182	4,02	161	3,5	140		
4,52	181	3,99	160	3,47	139		
4,5	180	3,97	159	3,45	138		
						Менше 3	Недостатньо

Оцінювання індивідуальних завдань студента.

Бали за індивідуальні завдання нараховуються лише за умов успішного їх виконання та захисту. Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їхнього обсягу та значимості, але не більше 10-12 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності. В жодному разі загальна сума за поточну діяльність не може перевищувати 120 балів.

Оцінювання самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, перевіряється під час підсумкового модульного контролю.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент під час складання іспиту, становить 80 балів.

Оцінювання підсумкового контролю вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 60% від максимальної суми балів (для 200-балльної шкали – не менше 50 балів).

Визначення кількості балів, яку студент набрав з дисципліни: кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність та за підсумковий контроль (іспит).

Конвертація кількості балів з дисципліни в оцінки за шкалою ЄКТС та за чотирибальною (традиційною) шкалою

Бали з дисциплін незалежно конвертуються як у шкалу ЄКТС, так і у національну шкалу оцінювання, але не навпаки (таблиця 2).

Таблиця 2

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу

4-балльна шкала	120-балльна шкала
5	120	4,45	107	3,91	94	3,37	81
4,95	119	4,41	106	3,87	93	3,33	80
4,91	118	4,37	105	3,83	92	3,29	79
4,87	117	4,33	104	3,79	91	3,25	78
4,83	116	4,29	103	3,74	90	3,2	77
4,79	115	4,25	102	3,7	89	3,16	76
4,75	114	4,2	101	3,66	88	3,12	75
4,7	113	4,16	100	3,62	87	3,08	74
4,66	112	4,12	99	3,58	86	3,04	73
4,62	111	4,08	98	3,54	85	3	72
4,58	110	4,04	97	3,49	84	Менше 3	Недостатньо
4,54	109	3,99	96	3,45	83		
4,5	108	3,95	95	3,41	82		

Критерії встановлення оцінки за традиційною 4-балльною і ЄКТС шкалою

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
180-200	Відмінно	A
160-179	Добре	B
150-159		C
130-149	Задовільно	D
120-129		E
50-119	Незадовільно	FX
0-49		F

Критерії оцінювання.

Під час оцінювання засвоєннякої теми за поточну навчальну діяльність здобувачу вищої освіти виставляються оцінки за національною (традиційною) шкалою з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання:

оцінка «відмінно» (5) - студент бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових першоджерел та

рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

оцінка «добре» (4) - студент добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

оцінка «задовільно» (3) - студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтуються в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у студента невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на питання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

оцінка «незадовільно» (2) - студент не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтуються в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність за семестр для допуску до екзамену становить 120 балів.

16. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Громадське здоров'я, функції та послуги.
2. Цільові підходи до визначення поняття «здоров'я». Показники здоров'я населення. Тягар хвороб.
3. Провідні групи чинників, що впливають на здоров'я населення, їх класифікація. Епіднагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення.
4. Предмет і зміст демографії, значення демографічних даних для практики охорони здоров'я. Джерела інформації, основні показники.
5. Народжуваність, показники в Україні. Чинники, що впливають на рівень народжуваності.
6. Смертність. Методика обчислення загального та спеціальних показників. Особливості та причини смертності в різних групах населення. Смертність немовлят. Провідні причини, чинники, які впливають на її формування. Медико-соціальні аспекти зниження смертності немовлят.
7. Середня очікувана тривалість життя (СОТЖ), взаємозв'язок з індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Тенденції динаміки СОТЖ у різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні. Врахування впливу «тягара хвороб» на СОТЖ.
8. Захворюваність, її медико-соціальне значення. Методи вивчення, їх переваги та можливості. Міжнародна статистична класифікація хвороб, травм і причин смерті, принципи її побудови та значення.
9. Загальна захворюваність, джерела вивчення. Показники загальної захворюваності, особливості серед міського та сільського населення.
10. Інфекційна захворюваність: доцільність спеціального обліку, основні показники.
11. Захворюваність на найважливіші соціально значущі захворювання: перелік нозологічних форм, основні показники.
12. Госпіталізована захворюваність: поняття, основні показники.
13. Захворюваність з тимчасовою втратою працевздатності, основні показники.
14. Поняття про типи патології населення. Їх характеристика. Провідні неінфекційні захворювання: хвороби системи кровообігу, злюжісні новоутворення, діабет, хронічні обструктивні хвороби легень, їх медико-соціальне значення.
15. Провідні чинники ризику неінфекційних захворювань: вживання тютюну, алкоголю, низька фізична активність, нераціональне харчування, метаболічні чинники ризику.
16. Туберкульоз як медико-соціальна проблема.
17. ВІЛ-інфекція/СНІД як медико-соціальна проблема.
18. Травматизм, медико-соціальне значення.

19. Фізичний розвиток. Критерії для вивчення біологічного та морфо-функціонального розвитку. Сучасні тенденції показників фізичного розвитку.
20. Інвалідність: основні причини інвалідності, групи інвалідності, чинники, що на неї впливають. Визначення та оцінка показників інвалідності.
21. Міжнародне здоров'я. Біотероризм.
22. Нерівність в здоров'ї населення та його охороні. Виявлення та скорочення.
23. Екологічне громадське здоров'я. Забезпечення захисту здоров'я населення, у т.ч. безпеки довкілля, праці, харчових продуктів.
24. Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я. Види профілактики. Профілактичні програми в охороні здоров'я. Скрийнінг.
25. Промоція здоров'я. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики.
26. Комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я.
27. Завдання та зміст роботи центрів громадського здоров'я, їх структурних підрозділів з профілактики та формування здорового способу життя, взаємодія з іншими закладами охорони здоров'я.
28. Морально-етичні аспекти втручань в охороні здоров'я.
29. Інформатизація громадського здоров'я. Медичні інформаційні системи.
30. Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя.

17. ЗАСОБИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Конспекти лекцій
2. Презентації лекцій.
3. Таблиці,
4. Тематичні плани лекцій і практичних занять.
5. Контрольні питання, тести, проблемні питання, ситуативні завдання.
6. Перелік завдань для самостійної роботи студентів.
7. Статистичні довідники, звіти лікувально-профілактичних закладів, калькулятори.
8. Додаткова література та ілюстративні матеріали.

18. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

БАЗОВА (ОСНОВНА):

1. Громадське здоров'я : національний підручник / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, Т. С. Грузєва [та ін.]; ред.: В. Ф. Москаленко; МОЗ України; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. – 3-те вид. – Вінниця: Нова книга, 2018. – 560 с., іл., табл.

2. Економічний аналіз використання ресурсів в системі охорони здоров'я / В.Д. Парій, Ю.М. Сафонов, Н.М. Захарова та ін. / За загальною редакцією професора В.Д. Парія /. Навч. посібн. – Житомир: «Полісся», 2019. – 148 с.

3. Соціальна медицина і організація охорони здоров'я (для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів України IV рівня акредитації /За заг. ред. В.Ф. Москаленка. – К.: Книга плюс, 2019, – 328 с.

4. Голяченко О.М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я. – Київ: ВСВ «Медицина», 2021. – 208 с.

5. Збірник тестових завдань до державних випробувань з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я / за ред. В.Ф. Москаленка, В.Г. Бардова, О.П. Яворовського. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 200 с.

6. Москаленко В. Ф. Методологія доказової медицини : підручник / В. Ф. Москаленко, І. Є. Булах, О. Г. Пузанова. – Київ : Медицина, 2019. – 199 с. : іл., табл.

ДОПОМОЖНА:

1. Kaplan, Inc. Step 1. Lecture Notes. – Kaplan Medical, 2018. – 2567 р.

2. Біостатистика : підручник / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, М. В. Голубчиков [та ін.] ; ред. В. Ф. Москаленко. – К.: Книга плюс, 2009. – 184 с.

3. С. Гланц. Медико-биологическая статистика. Пер. с англ. — М., Практика, 2011. — 459 с.

4. Гринхальх Т. Основы доказательной медицины: пер. с англ. – М.: ГЭОТАР-МЕД, 2004. – 240 с.

5. Доклад о состоянии здравоохранения в Европе 2012. Курс на благополучие. – ВОЗ, 2013. – 190 с.

6. Доклад о состоянии здравоохранения в мире 2013 г. – ВОЗ, 2013. – 206 с. (режим доступу: www.who.int/whr/2013/report/ru).

7. Економіка охорони здоров'я: підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 288 с.

8. Епідеміологічні методи вивчення неінфекційних захворювань / В.М. Лехан, Ю.В. Вороненко, О.П. Максименко та ін. – Д.:АРТ-ПРЕС, 2004. – 184 с.

9. Збірник тестових завдань до державних випробувань з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я. Навч. посібник. – Вінниця: Нова книга, 2012 – 200 с.

10. Здоровье 2020 – основы европейской политики и стратегии для XXI века. – ВОЗ, 2013. – 232с.

11. Методы изучения здоровья населения: Учебное пособие для студентов медицинских факультетов / Агарков В.И., Бутева Л.В.; Грищенко С.В. и др. – ДонНМУ, 2011. – 106 с.

12. Москаленко В.Ф. Системы здравоохранения: современный контекст . – К.: «Книга-плюс», 2012. – 320 с.

13. Населення України. Демографічний щорічник. – К.: Держкомстат України. (режим доступу: www.ukrstat.gov.ua).

14. Охорона здоров'я України: стан, проблеми, перспективи / Л. А. Чепелевська, О. Р. Ситенко, В. В. Бедний [та ін.] ; за ред. В. В. Лазоришинця. – Київ : 2014. – 607 с. : іл., табл.

15. Охорона здоров'я в Україні: організація та законодавче забезпечення: монографія / А. І. Козаченко, В. М. Пащков, В. П. Лисак [та ін.] ; за загальною ред. : В. П. Лисака, В. М. Пащкова, І. А. Голованової. – Київ : МОРИОН, 2014. – 335 с. : іл., табл.

16. Первинна медико-санітарна допомога/сімейна медицина/ за ред. В.М. Князевича. – К., 2010. – 404 с.

17. Попченко Т.П. Реформування сфери охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення. – К.: НІСД, 2012. – 96 с.

18. Посібник із соціальної медицини та організації охорони здоров'я. – К.: «Здоров'я», 2002. – 359 с.

19. Практическое руководство по медицинской статистике: Учебное пособие для медицинских вузов/ Под ред. В.И. Агаркова. – Донецк: «Ноулидж» (донецкое отделение), 2011. – 276 с.
20. Програмні тестові питання з соціальної медицини та організації охорони здоров'я. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 316 с.
21. Семигіна Т. В. Аналіз політики охорони здоров'я : навчальний посібник / Т. В. Семигіна. – К. : НаУКМА, 2012. – 479 с. : табл., іл.
22. Современные подходы к управлению качеством медицинской помощи на различных иерархических уровнях / Под ред. О.П. Щепина. – М., 2012. – 164 с.
23. Соціальна медицина і організація охорони здоров'я (для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів України IV рівня акредитації. – К.: Книга плюс, 2010. – 328 с.
24. Теория статистики. Учебник. /Под ред. Громыко Г.Л. – М. : Инфра-м, 2010. – 414 с.
25. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2017. – 516 с.
26. Экономика здравоохранения / И.М. Шейман, С.В. Шишkin, М.Г. Колосница. - Высшая школа Экономики, 2009. – 480 с.
27. Экономика здравоохранения: учебник. – Винница: Новая Книга, 2010. – 144 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int.
2. Европейская база данных «Здоровье для всех» www.euro.who.int/ru/home.
3. Кохрейнівський центр доказової медицини www.cebm.net.
4. Кохрейнівська бібліотека www.cochrane.org.
5. Національна медична бібліотека США – MEDLINE www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed.
6. Канадський центр доказів в охороні здоров'я www.cche.net.
7. Центр контролю та профілактики захворювань www.cdc.gov.
8. Центр громадського здоров'я МОЗ України www.phc.org.ua.
9. Українська база медико-статистичної інформації «Здоров'я для всіх»: <http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203>.
10. Журнал British Medical Journal www.bmj.com.
11. Журнал Evidence-Based Medicine www.evidence-basedmedicine.com.